

Saulius Rumšas, Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Bazilijus Cezarietis versus ar adversus Origeną? Apie sukūrimą „pagal panašumą“ (Pr 1, 26–27)

Bazilijus Cezarietis (†379) vienoje savo homilijų „Apie žmogaus kilmę“ (I, 16–17) pateikia savitą žmogaus sukūrimo „pagal Dievo paveikslą“ interpretaciją ir teigia, kad nuo pat sukūrimo pradžios žmogui duotas panašėjimas yra gebėjimas ir galimybė, o jo įgyvendinimas paliktas žmogaus atsakomybei. Tapti „pagal panašumą“ tai tapti krikščioniu. Iš pažiūros panašų tekstą jau sutinkame Origeno (†254) veikale „Apie pradus“ (III, 6, 1, 10), kuriame „panašumas su Dievu“ pristatomas kaip protingos žmogiškos prigimties tikslas, kurį pasiekti žmogus gali tik savo paties veiklos dėka imituodamas Dievą. Nors panašumą Origenas kildina iš paveikslo, tačiau jis yra rezervuotas pabaigai, kai visa taps viena, nes pabaigoje Dievas bus visa visuose. Ar mokinys Bazilijus kopijuoja mokytoją Origeną? Iš tiesų, savo forma šie tekstai akivaizdžiai giminingi, tačiau jų turinys slepia esminius skirtumus, kurie galimai kyla iš skirtingų filosofinių ir teologinių perspektyvų bei savito Šventojo Rašto perskaitymo. Tad pranešimas sieks pateikti šių dviejų tekstų lyginamąją analizę ir ne tik išryškinti tekstų sąsajas bei kiekvieno jų savitumus, bet ir aptarti galimas jų esminių skirtumų priežastis bei padarinius antropologiniam diskursui. Jei ruošdamas savo homiliją Bazilijus Cezarietis turėjo po ranka Origeno tekstą, tai jo galutinis rezultatas ženkliai skiriasi ir perteikia originalią interpretaciją apie žmogaus sukūrimą „pagal panašumą“.